

İMAN

Alemlerin Rabbine hamd, Habibine Salat ve Selam olsun

Sözlükte “güven içinde bulunmak, korkusuz olmak” anlamındaki emn (emân) kökünden türeyen îmân “güven duygusu içinde tasdik etmek, inanmak” demektir. Terim olarak iman genellikle “Allah’tan alıp din adına tebliğ ettiği kesinlik kazanan hususlarda peygamberleri tasdik etmek ve onlara inanmak” diye tanımlanır. Bu inanca sahip bulunan kimseye mü’min, inancının gereğini tam bir teslimiyetle yerine getiren kişiye de müslüman denir. “Lâ ilâhe illallah, Muhammedün Resulullah” (Allah’tan başka ilâh yoktur, Hz. Muhammed, O’nun elçisidir) veya “Eşhedü en-lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammed abdühü ve resuluhu” (Ben, Allah’tan başka bir ilâh olmadığına ve Hz. Muhammed’in O’nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim) diyerek, buna gönülden, bütün samimiyeti ile inanmaya “icmâlî iman” denir. İmanın ilk derecesi ve İslâm’ın ilk temel direği budur. Müslüman olmayan bir kimse, icmâlî iman ile İslâm’a girmiş olur. Bu iman üzere ölürse neticede cennete girer.

Gerçekte Allah’ı yegâne Tanrı tanıyan, Hz. Muhammed’i O’nun peygamberi olarak kabullenen kişi, diğer iman esaslarını ve Peygamberimiz’in getirdiği dini de toptan kabullenmiş demektir. Çünkü diğer iman esasları bize Hz. Peygamber aracılığıyla bildirilmiştir. Öyleyse Allah elçisini tasdik etmek, getirdiği hükümleri de tasdik etmek demektir. İnanılacak şeyler ayrı ayrı söylenmediğinden dolayı bu imana icmâlî (toptan) iman denmektedir. Mümin sayılabilmek için, icmâlî iman yeterli olmakla birlikte, İslâm’ın diğer hükümlerini ve inanılması gerekli olan şeylerin her birini kişinin teker teker öğrenmesi zorunludur. İman esasları, ayet ve hadislerde tafsili olarak detaylandırılmıştır.

Allah Kur’an-ı Kerim’de; “*Ey iman edenler! Allah’a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse, derin bir sapıklığa düşmüş olur.*” (Nisa,4/136) “*Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü’minler de (iman ettiler). Her biri; Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: “Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz.” Şöyle de dediler: “İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır.*” (Bakara,2/285) buyurmuş,

Hz. Peygamber de, Cebrail’in yönelttiği “İman nedir?” sorusunu şöyle cevaplamıştır: “*Allah’a, meleklerine, kitabına, O’na kavuşmaya ve peygamberlerine iman etmelidir. (Aynı şekilde) öldükten sonra son dirilişe iman etmelidir.*” (Müslim,İman,5)

Ayet ve hadislerde bildirilen ve “amentü esasları” (Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kaza ve kadere iman ettim) olarak bildiğimiz altı esas, imanın şartlarını oluşturmuştur. Bu altı iman esaslarına ve Hz. Peygamberin Allah’tan vahiy yoluyla alıp insanlara tebliğ ettiği, inanılması gereken bütün hususların hepsine ayrı ayrı iman etmek gerekir. İnanılacak şeylerin her birine, açık ve geniş şekilde, ayrıntılı olarak inanmaya “tafsîlî iman” denilir.

Tafsîlî iman üç derecede incelenir:

Birinci derece, Allah’a, Hz. Muhammed’in Allah’ın peygamberi olduğuna ve âhiret gününe kesin olarak inanmaktır. Bu, icmâlî imana göre daha geniştir. Çünkü burada âhirete iman da yer almaktadır.

İkinci derece, Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, öldükten sonra tekrar dirilmeye, cennet ve cehennem, sevap ve azabın varlığına, kazâ ve kadere ayrı ayrı inanmaktır. Tafsîlî imanın ikinci derecesi amentüde ifade edilen prensiplerdir.

Üçüncü derece, Hz. Muhammed’in Allah katından getirdiği, bize kadar da tevâtür yoluyla ulaştırılan bütün haberleri ve hükümleri tasdik etmektir. Bir başka ifadeyle, mânası apaçık (muhkem) âyet ve mütevâtir hadislerle sabit olan hususların hepsine ayrı ayrı, Allah ve Resulü’nün bildirdiği ve emir buyurduklarını da içine alacak şekilde bütün ayrıntıları ile inanmaktır. Bu durumda namaz, oruç, hac ve

diğer farzları, helâl ve haram olan davranışları öğrenip bütün bunların farz, helâl ve haram olduklarını yürekten tasdik etmek tafsilî imanın üçüncü derecesini oluşturur.

Tafsilî iman ile müslümanın imanı yücelir, olgunlaşır, sağlam temeller üzerine oturur. Bir insanın, Allah'ı ve O'ndan geleni gönülden tasdik ettikten sonra, Hz. Peygamber'in açıkladığı buyruk ve yasakları bütünüyle, farzı farz, haramı haram bilerek öğrenmesi, zarûrât-ı diniyye denilen ve inanılması zorunlu bulunan bütün inanç, ibadet, muâmelât ve ahlâk hükümlerini kabullenmesi ve uygulaması gerekir. Allah'a ve Rasulüne itaat eden ve peygamberin Allah'tan getirdiklerini tasdik edip, kabullenen ve böylesi kabul ve uygulamaları hayatına yansıtan mü'minler Kur'an-ı kerimde şöyle anılır;

“Rabbimiz! Biz, ‘Rabbimize iman edin’ diye imana çağırın bir davetçi işittik, hemen iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla. Kötülüklerimizi ört. Canımızı iyilerle beraber al. Rabbimiz! Peygamberlerin aracılığı ile bize va’dettiklerini ver bize. Kıyamet günü bizi rezil etme. Şüphesiz sen, va’dinden dönmezsin.” (Âl-i İmran,3/ 193-194)

İman esaslarına şüphe ve tereddütsüz bir şekilde inanılması gerekir. İmanın hakikati ve özü kalbin tasdikidir. Sahâbilerden Ammâr b. Yâsir, Kureyş müşriklerinin ağır baskılarına ve ölüm tehditlerine dayanamayarak kalben inanmakla birlikte, diliyle müslüman olmadığını, Hz. Muhammed'in dininden çıktığını söylemiş, bu olay hakkında âyet-i kerîme inerek, Ammâr'ın mümin bir kimse olduğu belirtilmiştir: ***“Kalbi imanla dolu olduğu hâlde zorlanan kimse hariç, inandıktan sonra Allah'ı inkâr eden ve böylece göğsünü küfre açanlara Allah'tan gazap iner ve onlar için büyük bir azap vardır.”(Nahl,16/106)*** Kalbin tasdiki imanın değişmeyen asli unsuru olmakla birlikte kalpte neyin gizli olduğunu insanlar bilemediği için kalpteki inancın dil ile söylenip açığa vurulması, o kişinin de dünyada bu söz ve ikrarına göre bir işleme tabi tutulması gerekmektedir. Kalpteki imanını diliyle ikrar eden kimse mümin olarak tanınır, müslüman muamelesi görür, müslüman bir kadınla evlenebilir. Kestiği hayvanın eti yenir, zekât ve öşür gibi dinî vergilerle yükümlü tutulur. Ölünce de cenaze namazı kılınır, müslüman mezarlığına defnedilir. Eğer bir kimse inancını diliyle ikrar etmezse ona, müslümana özgü bu tür hükümler uygulanmaz. Bu sebeple kalpte bulunan inancın dil ile ikrar edilmesi, imanın asli unsuru değil, adeta onun dünyevi şartıdır.

İman esaslarını kalp ile tasdik, dil ile ikrar eyleyen bir kişi hem Hak, hem de halk nazarında mü'mindir. Kalp ile tasdik eylemeyip sadece diliyle ikrar eden kişi Hak nazarında münafık, halk nazarında mü'mindir. ***“Ey İnananlar! Allah yolunda yürüdüğünüz vakit, her şeyi iyice anlayın. Size, müslüman olduğunuzu bildirene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek: "Sen mümin değilsin" demeyin. Allah katında birçok ganimetler vardır. Evvelce siz de öyleydiniz. Allah size iyilikte bulundu, iyice araştırıp anlayın, Allah işlediklerinizden şüphesiz haberdardır.” (Nisa,4/94)*** Çünkü insanlar zahire, görünüşe göre hükmeder, kalplerdekini ise yalnız Allah bilir. ***“İnsanlardan, inanmadıkları hâlde, “Allah'a ve ahiret gününe inandık” diyenler de vardır.” (Bakara,2/8) "Ey Peygamber, kalpleri iman etmediği halde, ağızlarıyla inandık diyenlerden ve yahudilerden küfür içinde koşuşanlar seni üzmesin...” (Mâide 5/41).*** Kalp ile tasdik edip, diliyle ikrarda bulunmayan kişiler ise Hak nazarında mü'min, halk nazarında ise mü'min değildir. Ama oruç tutması, cemaatle namaz kılması gibi eylem ve davranışlarıyla imanlı olduğu anlaşılıyorsa veya dilsiz olması veya tehdit altında bulunup imanını diliyle ikrar edemiyorsa bu kimseler halk nazarında da mü'mindir. Kalbiyle tasdik etmeyen, diliyle de ikrarda bulunmayan kişiler hem Hak, hem de halk nazarında mü'min değildir.

İmanın geçerli olabilmesi ve sahibini âhirette ebedî kurtuluşa erdirebilmesi için şu şartları taşıması gerekir:

a) İmanın dünyada hür iradeye dayalı bir tercih olması, baskı, tehdit veya dünya hayatından ümit kesme (ye's) durumunda gerçekleşmemiş bulunması gerekir. Daha önce mümin olmayan bir kimsenin, hayattan ümidini kestiği son nefesinde uğrayacağı azabı farkedip “iman ettim” demesi halinde, onun bu imanı

geçerli olmaz. Bir âyette *"Artık o çetin azabımızı gördükleri zaman 'Allah'a inandık ve O'na ortak koştığımız şeyleri inkâr ettik' derler. Fakat azabımızı gördükleri zaman imanları kendilerine bir fayda vermeyecektir. Allah'ın kulları hakkında süregelen kanunu budur. İşte kâfirler burada hüsrana uğramışlardır"* (Mü'min, 40/84-85) buyurulmuştur.

b) Mümin, iman esaslarından birini inkâr anlamına gelen tutum ve davranışlardan kaçınmalıdır. Meselâ Allah Teâlâ'yı ve bütün peygamberleri tasdik edip de Hz. Muhammed'in peygamberliğine inanmayan yahut farz veya haram olduğu kesin olarak bilinen bir hükmü, meselâ namazın farz, şarap içmenin haram olduğunu kendi hür iradesiyle inkâr eden, yahut alaya alan, puta, haça vb. şeylere tapan bir kimseye mümin denilemez.

c) Mümin Allah'ın rahmetinden ne ümitsiz ne de emin olmalıdır. Korku ile ümit arasında bulunmalıdır. Müminin "Nasıl olsa imanım var, o halde muhakkak cennete giderim" düşüncesiyle kendinden emin olması veya "Çok günah işledim, ben muhakkak cehennemliğim" diye Allah'ın rahmetinden ümit kesmesi imanını kaybetmesine sebep olabilir. Bu konuda Kur'an'da şöyle buyrulur: *"Doğrusu kâfirlerden başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez" (Yûsuf, 12/87), "Fakat büyük zararı göze alanlar topluluğundan başkası Allah'ın azabından (azabının olmayacağından) emin olmaz" (A'râf, 7/99).*

Delillere dayalı olmaksızın sadece çevrenin telkini ile meydana gelen ve âdeta kişinin İslâm toplumunda doğup büyümüş olmasının tabii sonucu olarak ortaya çıkan iman geçerli midir? Bu şekilde oluşan imana taklîdî iman denilir. Ehl-i sünnet bilginlerinin çoğuna göre bu tür iman geçerli olmakla beraber, kişi imanı aklî ve dinî delillerle güçlendirmediyinden dolayı sorumludur. Taklîdî iman, inkârcı ve sapık kimselerin ileri süreceği itirazlarla sarsıntıya uğrayabilir. Bunun için imanı, dinî ve aklî delillerle güçlendirmek gerekir. Çünkü deliller, ileri sürülecek şüphe ve itirazlara karşı imanı korur. Delillere, bilgiye, araştırma ve kavramaya dayalı imana ise tahkîkî iman denir. Aslolan her müslümanın tahkîkî imana sahip olması, neye, niçin ve nasıl inandığının bilincini taşımasıdır.

Derleyen: Mustafa DOĞAN

İlçe Vaizi